

DENSITIES

(DOWNTOWN AALST)

PETER DOWNSBROUGH

CHRISTIAN KIECKENS

1996

TEKST: RAYMOND BALAU

obstructies

Op de oude meanders van de Dender gaf de eerste industriële revolutie aanleiding tot een stedelijke hypertrofie. Ten oosten van het historische centrum vormde dit door de rivier getekende terrein nochtans reeds geruime tijd een anomalie binnen de stedelijke structuur. In plaats van een extensieve ontwikkeling zouden opeengestapelde intensiteiten later dit stadsgedeelte gaan densifiëren. De verdedigingslogica werd gevolgd door een logica op gebied van infrastructuur: er moest een haven worden aangelegd; later volgde de infrastructuur voor de spoorweg spoorweg. In de kruising van deze systemen ontwikkelde zich een productiezone die geleidelijk haar gemengd karakter zou verliezen. De verspreiding van de manufacturen werd door opeenvolgende aanpassingen, door uitvloeisels en transfers overspoeld door een volumetrische en puur functionele concentratie: de gebouwen en het inherent kadastraal patroon werden opgeslorpt in een groot complot op gebied van de stedelijke en inter-stedelijke economische organisatie. Toch zijn de privileges van de site onafwendbaar. Door geen toegevingen te doen op het gebied van ruimte heeft de stad voornamelijk toegevingen gedaan op het vlak van tijd, wat zelfs geleid heeft tot het hypothekeren van de eigen herinnering. De fabriek wordt omringd door een habitat die beroofd is van zijn mogelijke verhouding met het water. De Industriële greep heeft dwangmatig geleid tot niet bij elkaar passende burens, abrupt opdoemende uitsteeksels, afgescheiden gedeeltes en de meest krampachtige overlappingsen. Het silhouet van Aalst is gemodificeerd door silos en door een complex van gebouwde structuren, waarvan de densiteiten overeen komen met deze van duidelijk meer belangrijke steden. Een gedeelte van de industriële zone heeft de plaats ingenomen van een deel van het historische centrum; vandaag heeft deze zone geen enkele marge meer over om te manoeuvreren.

breuken

De groei van de fabriek heeft niet langer een open perspectief. Het idee van conversie wordt evident en neemt geleidelijk een ideologische omvang aan. Toch is het risico van een mislukte mutatie even realistisch als het veld van de huidige constructies. Stadsplanning wordt ook bedreigd door voorbijgestreefde en ongegronde procedures. De wirwar van buizen, de laad- en parkeerzones voor vrachtwagens, hekken allerlei, enzovoort... hebben de wijken in de

nabijheid van de Dender een andere gedaante gegeven. Grondspectatie, de kunstmatige mise-en-scène van een substituuwbuurt of de verwijdering van de voelbare sporen van de industrie vormen bijkomende gevaren tot het vervallen van het ene extreem in het andere. De socio-economische configuratie, die toch onvermijdelijk verbonden is met de evolutie van de stad, zou kunnen gevolgd worden door het pittoreske. Indien zou overgegaan worden tot de beslissing om te ontmantelen, zou het kunnen gebeuren dat het vernietigen van de installaties zou overeenkomen met de pure en simpele desintegratie van een volledige sectie van stedelijke geschiedenis. De trage totstandkoming van deze aanwezigheid, van deze densiteiten, kan ook op een positieve wijze beschouwd worden, zelfs als een troef, als een basis voor elk alternatief. De enorme industriële steunbeer markeert de morfologie van Aalst met een paradox: deze pure plaats van transformatie doet zich voor als een vast, ondoordringbaar obstakel. Zo'n specificiteit vereist niet noodzakelijk het platgooien van de plaats, noch het simplistisch overstappen van één urbanisme naar een ander. Boven vooroordelen – zoals dat om alles te willen laten verdwijnen- en parallel met het verlangen om de vroegere structuren opnieuw te laten oprijzen, zou het wellicht niet nutteloos zijn enige ankerpunten voor het benaderen van het project te identificeren binnen dit geconstrueerde materiaal.

Lezingen

De opzoekingen van Peter Downsborough en Christian Kieckens spelen zich af in verschillende domeinen, op verschillende niveaus. Samen met de hierbij tot stand gekomen overlappings leidt dit tot een totaal nieuwe manier van ontcijferen van de fundamente en de opeenvolgende rollen van dit conglomeraat, dat gevormd wordt door deze buitenmaatse stedelijke fabriek in de stad. De term "opzoekingen" kan betekenen dat het vragen vrij is van de obsessie een antwoord te verkrijgen op korte termijn en ten allen koste. Een reëel antwoord impliceert eerst en vooral een reële vraag. Het werk dat telt is een werk van expansie, van een demultipliceren van het prospectieve gezichtspunt; de virtualiteiten van het weergeven van de ruimte worden vanzelfsprekend gemaakt. Het industrieel complex is op het eerste gezicht massief en ondoorzichtigbaar, maar het is tevens extreem gediversifieerd, gestratificeerd, gearticuleerd en gerationaliseerd. Naast pollutie of vervreemding is er ook vitaliteit en efficiëntie. Vernielen zonder meer zou de confrontatie met een bepaalde geschiedenis ontwijken, het zou betekenen dat de idee onderschreven wordt dat ieder tijdperk zijn eigen geschiedenis kan uitvinden. De benadering, het voorafgaande stadium – al was het maar op het niveau van de overweging – is belangrijk, en wordt soms geblokkeerd en beknot. De aanwezige densiteiten behoren tot verschillende types en zijn effectief op verschillende niveaus. Ze komen frequent voor en kunnen niet waargenomen worden met de conventionele middelen van het grondbeheer. De textuur van de stad, van stad als materie, kan in verschillende gradaties geïdentificeerd worden; ze heeft een samengestelde resonantie die zich leent tot oneindig variabele onderzoekingen. Door afbraak worden lagen bereikt die

ontsnappen aan wat zichtbaar is, die raken aan de redenen van wat gebouwd is; het zou riskant zijn om ze niet als dusdanig te verkennen.

vragen

Het lukrake van de stedelijke politiek van de tweede helft van de twintigste eeuw leidt tot de overweging dat de opening naar andere logica wenselijk, en wellicht onmisbaar is. Dit gezegd zijnde, is de interventie van een kunstenaar a posteriori in werking zetten één ding; de eerste vereiste voor een kritische blik, zelfs vòòr men zich waagt aan de logistiek van het project, is iets anders. Zonder concessies onthult Downsborough's werk wat ontsnapt aan de architectuur als discipline, en dat wat buiten haar grenzen valt; hij toont ook in welke mate de stedelijke wereld bestaat uit deze perifere, vreselijk dogmatische woekeringen, en onthult hierdoor de beperkingen van architecturale gewoonten. Het werk met de stad als thema is niet alleen een aspect van zijn preoccupaties, maar is integendeel een handelswijze die de essentie van zijn productie doorkruist met een architectonisch karakter, van de boeken tot de projecten voor openbare plaatsen, door het beschouwen van context als de essentiële kwestie. Kieckens, van zijn kant, heeft op hedendaagse kunst en geschiedenis een kijk die zijn eigen productie catalyseert en voedt. De verbanden tussen betekenisniveaus en referentiegebieden geven een ontsloten resonantie aan de onderliggende thema's van zijn talloze schetsen en de projecten die hij eruit distilleert. De genius loci in dit deel van Aalst kan niet verstaan worden zonder een zeer open observatie van de tijdruimtelijke densiteiten: Aalst is zowel de historische stad van de boekdrukkunst als een drager voor de moderne industrie. Deze samengestelde herinnering vraagt om de capaciteit tot het ontcijferen van de verschillende inscripties, voorafgaandelijk aan elke stellingname, bijvoorbeeld binnen de grenzen van de ruimtelijke ordening.

posities

Het fotografisch werk neemt deel aan het vormen van het geheugen, het legt beelden vast die beelden uit andere periodes gaan vervoegen. De geschiedenis van de fotografie is versmolten met de industriële geschiedenis. Dit is zonder twijfel een gepaste onderzoekwijze. Een andere manier van analyse wordt geboden door het omzetten van architectonische objecten of plaatsen in maquettes. Dit is ongetwijfeld een steun bij de noodzakelijke reflecties die elke ingreep op het terrein zelf voorafgaan. Deze twee methodes verwijzen naar het essentiële in de aanpak van respectievelijk Downsborough en Kieckens. Zo'n houding kan verrijkend zijn voor de benadering van elk specifiek geval, dat over het algemeen behoorlijk minder aandacht krijgt. Zowel de maquettes en de foto's als de plannen en het werk in en met de ruimte, zijn als research van essentieel belang voor beider aanpak. Het is nuttig te vermelden dat deze dragers van de reflectie vaak gebruikt worden door anderen, elders, als illustratiemateriaal

voor gladde operaties, met de bedoeling politici en hun kiezers te vleien. De in de site waargenomen densiteiten zijn hier uitgebreid met wat de benaderingswijzen van de kunstenaar en de architect gemeenschappelijk hebben. Ze vormen een substraat, een potentieel, waarvan een deel zou kunnen gebruikt worden in een stadium van stedenbouwkundige planning. De elementen die getoond werden in Aalst in mei 1996 (in S 65) beantwoorden niet alleen aan een vertrekpunt maar ze vormen een laag die zich voortaan bovenop de stedelijke gelaagdheid voegt. Deze tentoonstelling was een eerste, bewuste excentrische stap ten aanzien van de gebruikelijke kanalen van ruimtelijke ordening: maar ze associeert deze kanalen met een voorwaarde die over het algemeen terzijde wordt geschoven.